

text: Mgr. Zuzana Hanzelková, foto: Mendelovo muzeum MU

Úloha muzeí v oblasti neformálního vzdělávání –

praktická ukázka využití putovní výstavy

Muzeum a neformální vzdělávání

Muzea mají v naší historii i kultuře své nezastupitelné místo. V průběhu let se ale funkce muzeí mění, přizpůsobuje se novým trendům, i poptávce veřejnosti. Od prapůvodních účelů muzeí, které zahrnovaly především záchranu dokladů, písemnin či jiných artefaktů, přes uchování těchto předmětů ve sbírkách se dostáváme až po současné vědecké bádání nad danými objekty a prezentace sbírek pro účely kulturní a výchovné. Účelem současného

moderního muzea není pouze sběr předmětů související s tematickým zaměřením muzea či sběr a uchovávání obecně, ale do popředí se dostává úkol, jak tyto sbírky prezentovat laické i odborné veřejnosti zajímavými a novými způsoby. Důležitou součástí této prezentace je také využívání sbírek pro účely (především) neformálního vzdělávání.

Obecně je neformální vzdělávání definováno jako typ organizovaného vzdělávání, které má své vzdělávací cíle a počítá s aktivní účastí vzdělaných osob. Výhodou neformálního vzdělávání oproti formálnímu je především různorodost aktivit, které lze použít, neboť neformální vzdělávání není

svazováno rigidními vzdělávacími plány. Lze tedy často využívat kromě popularizačně-naučných přednášek či besed také zážitkové programy, panelové výstavy, vytvářet s návštěvníky různé projekty či je nechat „osahat si“ různé odborné jevy (exponáty typu „hands-on“). Nicméně často muzea, především odborněji zaměřená, naráží na problém, jak představit své sbírky či myšlenky různým a často velice vzdáleným věkovým kategoriím, které mají své individuální potřeby. Jak začlenit tyto informace do rámce neformálního vzdělávání tak, aby byly ještě stále pochopitelné a uchopitelné a zároveň, aby neztratily svou odbornou informativní hodnotu?

Určité odlišnosti proto vystávají u specifických skupin návštěvníků, jako jsou například žáci a studenti základních a středních škol nebo senioři. V tomto článku bych ráda zmínila konkrétní využití panelových výstav pro kulturně-pedagogickou činnost neformálního vzdělávání žáků základních škol, resp. druhého stupně základních škol a odpovídající ročníky víceletých gymnázií.

Kazuistika

Výstava s názvem *Gregor Mendel – studentům a dětem* vznikla jakožto projekt středoškolské odborné soutěže pod odborným vedením pracovníků Mendelova muzea MU. Projekt vznikl především z toho důvodu, že samotná problematika genetiky či souvisejících oborů je velice náročná a často je i pro dospělou populaci obtížné porozumět tomu, co Mendel vlastně objevil. Muzeum se ovšem systematicky snaží popularizovat vědní obory (nejen ty biologické) pro mladší generace, přičemž posledním větším počínem v této oblasti bylo uvedení cyklu výstav Krok za krokem vědou. Jednou z prezentovaných věd byla také genetika, která byla formou interaktivní výstavy uvedena jako první z cyklu. Nicméně tato výstava, stejně jako celý cyklus, mají pouze charakter krátkodobé výstavy. Otázkou tedy bylo, jak připravit výstavu, která by měla dlouhodobější charakter a zároveň se dostala mezi co největší počet žáků cílové skupiny. Z hlediska prostorového nepřicházela v úvahu žádná z dlouhodobých ani krátkodobých výstav, neboť stálá výstava v muzeu existuje a doprovodné (krátkodobé) výstavy jsou pravidelně obměňovány a další prostory již nebyly k dispozici. Řešením proto byla tvorba výstavy putovní.

Druhou otázkou bylo, jak tuto putovní výstavu koncipovat. Nejjednodušším řešením by zde byla tvorba panelové výstavy s textem a doprovodnou grafikou, ovšem s přihlédnutím k charakteru cílové skupiny se tato varianta nezdála příliš vhodná. Na druhou stranu vzhledem k omezenému rozpočtu projektu i očekávaným zkušenostem autorek bylo nakonec jisté, že panelová výstava je jedinou možností. Co tedy s tím?

Grafika v hlavní roli

Připravit návrh putovní panelové výstavy, která by zaujala věkovou skupinu dětí v rozmezí 10–15 let nebylo jednoduché. Po prodiskutování možností bylo nakonec rozhodnuto, podívat se na výstavu očima cílové skupiny

a zvážit, co je pro tuto skupinu atraktivní a jaké prvky by je zaujaly. V první řadě bylo jasné, že výstava nemůže být pouhým výčtem informací, ale měla by mít jasnou a zřetelnou linku, ideálně příběh. Při realizaci minulých výstav se také velice osvědčilo využívání tzv. ich-formy, tedy pokud představovaná osoba hovoří k návštěvníkům ze své vlastní pozice a sama komentuje svůj život či jiné události. Po spojení těchto dvou přístupů společně s třetí myšlenkou, která předpokládala vysoce vizuálně zajímavé zpracování celé výstavy, bylo nakonec rozhodnuto připravit výstavu v podobě komiksového příběhu, v rámci kterého bude G. J. Mendel sám představovat svůj život čtenáři.

Aby byla podpořena idea vizuální zajímavosti, bylo rovněž rozhodnuto o tom, že panely nebudou závěsné, ale bude se jednat o speciálně vytvořené samonosné konstrukce. Každá z konstrukcí pak ponese jeden z panelů – speciálně vytvořený panel ve tvaru písmen G. J. M E N D E L. I čtenář, který by kolem panelů pouze procházel, by se tam nevědomky se jménem G. J. Mendela potkával.

Interaktivní prvky

Důležitou roli hraje také zastoupení interaktivních prvků. Jakkoliv se může zdát začlenění těchto prvků do panelových výstav nemožné, téměř vždy existuje způsob, jakým prvek do výstavy začlenit a umožnit tak návštěvníkovi (čtenáři) větší interakci s daným panelem. Oblíbeným a poměrně úspěšným způsobem jsou různé odklápěcí destičky s otázkou a 1000odpovědí, či otáčecí prvky s různými zajímavostmi. Autor výstavy si vždy musí určit a jasně vyspecifikovat, jakou informaci se snaží díky tomuto prvku návštěvníkovi předat a dle toho volit typ interaktivního prvku. V každém případě, je-li návštěvník více vtažen do „děje“ výstavy, odnáší si také více informací a zmírňuje se také pocit nudy, který při pouhém čtení návštěvníka často přepadá. Návštěvník má také pocit, že se na výstavě bavil a nebyl pouze nucen číst dlouhé texty. Toto je důležité především u naší cílové skupiny – tedy žáků. Zaujmout žakovský věk není snadné nikdy, o to větší důraz musí být kladen na pochopení potřeb a znalostí cílové skupiny a dále s těmito informacemi správně pracovat.

Pro účely výstavy *Gregor Mendel – studentům a dětem* bylo rozhodnuto také o začlenění interaktivního prvku. Jako ideální se jevila část vysvětlující principy dědičnosti,

na které G. J. Mendel přišel, neboť svou povahou jsou samy poměrně komplikované a hravým prvkem bylo možná je zjednodušit. Byla proto vytvořena dvě otevírací okénka, kdy na svrchní straně byla položena otázka týkající se jednoho z Mendelových zákonů a po otevření následovala správná odpověď i s vysvětlením.

Závěr

Cílem celého projektu bylo umožnit seznámení se s osobou G. J. Mendela dětem a žákům věkové kategorie 10–15 let, pro které je tato postava české vědy stále spíše neznámá a i pedagogové na základních školách se problematice genetiky často vyhýbají, neboť neví, jak problematiku vhodně uchopit. Výstava *Gregor Mendel – studentům a dětem* by tak měla posloužit jak žákům, tak i jejich vyučujícím a podpořit je v představování genetiky svým žákům. Díky zvolené neformální metodě je tak výstava pro cílovou skupinu atraktivní a může vzbudit větší zájem o Gregora Mendela než by toho bylo dosaženo metodami formálního vzdělávání.

Výstava *Gregor Mendel – studentům a dětem* má za sebou v tuto chvíli (v době přijetí článku) pouze dvě uvedení veřejnosti, s tím, že první proběhlo v rámci vernisáže a „zkušebního uvedení“ pro vysokoškolské studenty a pedagogy a druhé uvedení bylo realizováno na domovském gymnáziu obou autorek výstavy. Je tedy předčasné hovořit o evaluaci výstavy a jejich dopadů na cílovou skupinu. Nicméně dle současných reakcí návštěvníků, které na výstavu chodí, se jedná především o reakce pochvalné a pozitivní, což naznačuje, že výstava by mohla být považována za úspěšnou. V každém případě se jedná o nový model metody prezentace sbírek a různých témat a také jde o inspiraci pro další instituce, které by rády rozšířily své portfolio činností a aktivit nejen pro nižší věkové kategorie. Jak již bylo řečeno, jedná se o výstavu putovní a tak autoři pevně věří, že základní školy, stejně jako gymnázia projeví zájem o tuto výstavu a budou podporovat zábavné vzdělávání i na své škole. ■

Mgr. Zuzana Hanzelková (*1988)

Absolventka oboru molekulární biologie a genetiky PřF MU. Kurátorka a spoluautorka výstav popularizující vědu a výzkum. Manažerka vzdělávacích programů, VIDA! science centrum.